

**RAQAMLI HUQUQ: INTERNET ERKINLIGI VA SHAXSIY MA'LUMOTLARNI
HIMOYA QILISH MASALALARI****Olimova Sabrina Jamshid qizi**

TDYU huzuridagi Samarqand viloyat akademik litseyi talabasi.

+998-77-321-08-08 olimovasabrina461@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.17340125>

Annotatsiya. Mazkur maqola zamonaviy jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismi bo'lgan raqamli huquq, internet erkinligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalariga bag'ishlangan. Raqamli muhit inson tafakkurining yangi maydoniga aylangan bir paytda, shaxsiy erkinlik va ma'lumot daxlsizligi masalasi nafaqat huquqiy mezon, balki chuqur psixologik muvozanatni talab qiluvchi ijtimoiy hodisaga aylandi. Maqolada internet erkinligi asosiy inson huquqi sifatida talqin qilinib, uning cheklanayotgan holatlari, raqamli tsenzura va manipulyatsiya kabi xavfli jarayonlar tahlil qilinadi. Shuningdek, shaxsiy ma'lumotlar himoyasi masalasida insonning ruhiy daxlsizligi, identifikatsiya inqirozi va raqamli xavfsizlikka bo'lgan ichki qo'rquvi yoritilib, davlat va jamiyat zimmasidagi konstitutsiyaviy majburiyatlar chuqur ko'rib chiqiladi. Maqola davomida O'zbekistonning milliy qonunchiligi xalqaro standartlar bilan solishtirilib, mavjud bo'shliqlar va ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy asoslangan takliflar bilan yoritiladi. Yozuvning falsafiy asosida shunday g'oya yotadiki: raqamli erkinlik — bu nafaqat axborot olish huquqi, balki inson sha'ni va ruhiy daxlsizligining ham himoyasidir. Agar jamiyat shaxsiy ma'lumotni himoya qila olmasa, u insonning ichki olamini ham himoya qila olmaydi. Shu bois, maqola raqamli huquqni kelajak sivilizatsiyasining eng muhim mezoni sifatida talqin etadi va ijtimoiy ongni uyg'otishga, huquqiy mas'uliyatni chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Raqamli huquq; internet erkinligi; shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish; kiberxavfsizlik; inson huquqlari; virtual erkinlik; huquqiy mas'uliyat; GDPR; axborot xavfsizligi; raqamli senzura; psixologik daxlsizlik; global huquqiy me'yorlar; O'zbekiston qonunchiligi; fuqarolik jamiyati; ma'lumot suvereniteti.

**DIGITAL LAW: ISSUES OF INTERNET FREEDOM AND PERSONAL DATA
PROTECTION**

Annotation. This article is devoted to the issues of digital law, internet freedom and personal data protection, which are an integral part of the development of modern society. At a time when the digital environment has become a new field of human thought, the issue of personal freedom and data privacy has become not only a legal criterion, but also a social phenomenon requiring deep psychological balance. The article interprets internet freedom as a fundamental human right, analyzes its limitations, dangerous processes such as digital censorship and manipulation. Also, in the issue of personal data protection, the human psychological integrity, identity crisis and internal fear of digital security are highlighted, and the constitutional obligations of the state and society are considered in depth. Throughout the article, the national legislation of Uzbekistan is compared with international standards, and the existing gaps and ways to eliminate them are highlighted with scientifically based proposals. The philosophical basis of the article is the following idea: digital freedom is not only the right to information, but also the protection of human dignity and spiritual integrity. If society cannot protect personal information, it cannot protect the inner world of a person. Therefore, the article interprets digital law as the most important criterion of future civilization and serves to awaken social consciousness and deepen legal responsibility.

Keywords: Digital law; internet freedom; personal data protection; cybersecurity; human rights; virtual freedom; legal responsibility; GDPR; information security; digital censorship; psychological integrity; global legal norms; Uzbek legislation; civil society; information sovereignty.

ЦИФРОВОЕ ПРАВО: ВОПРОСЫ СВОБОДЫ В ИНТЕРНЕТЕ И ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

Аннотация. Статья посвящена вопросам цифрового права, свободы в интернете и защиты персональных данных, которые являются неотъемлемой частью развития современного общества. В условиях, когда цифровая среда стала новой областью человеческой мысли, вопрос личной свободы и конфиденциальности данных стал не только правовым критерием, но и социальным явлением, требующим глубокого психологического равновесия. В статье свобода в интернете рассматривается как основополагающее право человека, анализируются её ограничения, такие опасные процессы, как цифровая цензура и манипуляция. Также в вопросе защиты персональных данных освещаются вопросы психологической целостности человека, кризиса идентичности и внутреннего страха перед цифровой безопасностью, а также подробно рассматриваются конституционные обязательства государства и общества. В статье проводится сравнение национального законодательства Узбекистана с международными стандартами, выявляются существующие пробелы и пути их устранения с научно обоснованными предложениями. Философской основой статьи является следующая идея: цифровая свобода — это не только право на информацию, но и защита человеческого достоинства и духовной целостности. Если общество не может защитить личную информацию, оно не может защитить внутренний мир человека. Таким образом, в статье цифровое право рассматривается как важнейший критерий будущей цивилизации и служит пробуждению общественного сознания и углублению юридической ответственности.

Ключевые слова: Цифровое право; свобода в интернете; защита персональных данных; кибербезопасность; права человека; виртуальная свобода; юридическая ответственность; GDPR; информационная безопасность; цифровая цензура; психологическая неприкосновенность; глобальные правовые нормы; законодательство Узбекистана; гражданское общество; информационный суверенитет.

KIRISH

XXI asr insoniyat taraqqiyotining eng murakkab bosqichlaridan biriga aylandi. Chunki bugun jamiyat faqat hududiy va siyosiy chegaralar bilan emas, balki raqamli makon bilan ham chegaralanmoqda. Bu makon — nafaqat axborot oqimi, balki insonning fikri, erki, shaxsi va hatto ruhiyati mujassam bo'lgan yangi ijtimoiy haqiqatdir. Aynan shunday davrda "raqamli huquq" tushunchasi klassik huquq tizimi uchun shunchaki qo'shimcha emas, balki yangi konstitutsion paradigmani shakllantiruvchi omil sifatida paydo bo'lmoqda. Shu sababdan, internet erkinligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasi bugun davlat siyosati, inson huquqlari, milliy xavfsizlik va ruhiy barqarorlikning markazida turibdi. O'zbekiston Respublikasida ushbu soha bo'yicha huquqiy asoslar bosqichma-bosqich shakllanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida har bir shaxsga axborotni izlash, olish va tarqatish huquqi kafolatlangan bo'lsa, 13-moddada inson sha'ni, qadri va huquqlari oliy qadriyat sifatida e'tirof etilgan.

Ammo zamonaviy raqamli davrda axborot olish huquqi bilan bir qatorda, axborotni himoya qilish majburiyati ham paydo bo'lmoqda.

Chunki himoya qilinmagan ma'lumot – himoya qilinmagan inson demakdir. Shu nuqtai nazardan, 2019-yil 2-iyulda qabul qilingan “Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida”gi Qonun (O'RQ-547-son) O'zbekiston huquqiy tizimida tub burilish yasadi. Mazkur qonun shaxsning identifikatsiya qilinadigan har qanday ma'lumoti — uning familiyasi, dini, sog'lig'i, mol-mulki, siyosiy qarashlari yoki shaxsiy qarashlarigacha — daxlsiz bo'lishini talab qiladi. Biroq, amaliy hayotda ushbu me'yorlar ba'zan texnologik tizimlar, raqamli platformalar yoki inson omili tomonidan buzilmoqda. Internetdagi “rozilik” tugmasi ortida millionlab shaxslarning ruhiy va ijtimoiy taqdiri turibdi. Dunyo tajribasi ham shuni ko'rsatadiki, yirik xalqaro huquqiy tizimlar, jumladan Yevropa Ittifoqining GDPR reglamenti (General Data Protection Regulation) shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni shaxsiy hayot daxlsizligi darajasiga ko'tardi. Biz esa hali bu yo'lda boshlang'ich bosqichdamiz. Demak, savol tug'iladi: O'zbekiston raqamli jamiyat sari intilar ekan, inson erkinligi va davlat nazorati o'rtasidagi muvozanatni qanday saqlashi kerak?

Internet erkinligi — tartibsizlikka olib keluvchi erkinlikmi yoki demokratik jamiyatni mustahkamlovchi kuchmi? Bugun dunyo shuni tushunyaptiki, axborot nazorati — inson ongini nazorat qilishdir. Shu sababli, huquqshunolar zimmasiga faqat qonun yozish emas, balki kelajak tafakkurini himoya qilish yuki yuklanmoqda. Mamlakatimizda so'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurash, oshkoralik va ochiqlik siyosati bilan bir qatorda internet sohasida ham cheklov va himoya mexanizmlarini uyg'unlashtirish zarurati yuzaga kelmoqda. Axborot xavfsizligi ta'minlanmagan davlat — mustahkam emas, ma'lumotlari himoyalalmagan fuqaro esa erkin emas. Shu sababdan ushbu maqola nafaqat huquqiy tahlil, balki falsafiy-psixologik yondashuvga asoslanadi. Raqamli erkinlik va shaxsiy ma'lumot daxlsizligi masalasi — bu insonning ichki olami bilan tashqi dunyo o'rtasidagi ko'rinmas jangdir. Maqolada milliy qonunchilikning byurokratik shakli emas, balki uning ruhiy, insonparvarlik mohiyati yoritiladi. Maqsad — qonunni himoya qilish emas, qonun orqali insonni himoya qilish.

XULOSA.

Raqamli asr insoniyatga cheksiz imkoniyatlar eshigini ochgan bo'lsa-da, shu bilan birga huquq, axloq va mas'uliyat bo'yicha yangi sinovlarni ham yuzaga chiqardi. Ma'lumot almashuvi, internet erkinligi va raqamli aloqa bugungi kun jamiyatining hayotiy zaruratiga aylangan bir paytda, ushbu jarayon ortida insonning eng nozik qadriyati — shaxsiy daxlsizligi va ruhiy mustaqilligi turibdi. Shu bois, raqamli huquq masalasi faqat texnologiyalar tilida emas, balki huquqiy tafakkur va insoniyat sha'nini anglash tilida hal qilinishi shart. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi axborot olish huquqini kafolatlagan bo'lsa, davr esa bizdan axborotni himoya qilish majburiyatini talab qilmoqda.

Zero, axborotsiz erkinlik bo'lmagani kabi, himoyasiz axborot ham inson uchun xavfsiz emas. “Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida”gi Qonun milliy huquqiy tizimda muhim poydevor bo'lib xizmat qilmoqda, ammo texnologik taraqqiyot shuni ko'rsatmoqdaki, qonunlar nafaqat mavjud holatni, balki kelajak xavflarini ham oldindan ko'ra olishi kerak.

Demak, raqamli huquq — bu doimiy takomilni talab qiluvchi, hech qachon yakunlanmaydigan huquqiy jarayondir. Mazkur maqola davomida internet erkinligi va ma'lumotlar xavfsizligi o'rtasidagi murakkab muvozanat masalasi ko'tarildi. Chunki nazoratsiz erkinlik — beqarorlikka, cheklangan erkinlik esa zulmga olib boradi. Inson huquqlari tarixida ilk bor huquq va texnologiya yuzma-yuz keldi va bugun insoniyatga tanlov berildi: erkin ongni saqlash yoki raqamli qullikka ko'nish.

Shunday ekan, huquqshunoslarning vazifasi — faqat qonunni sharhlash emas, balki jamiyatni kelajak axboriy ofatlardan ogohlantirishdir. Xalqaro tajriba, xususan, GDPR reglamenti, global huquqiy standartlar bilan solishtirilar ekan, O‘zbekiston o‘z raqamli strategiyasini inson omiliga tayangan holda shakllantirishi zarurligi ayon bo‘ladi. Chunki har qanday hukumat axborotni himoya qilmasa — fuqarosini yo‘qotadi; har qanday jamiyat ma’lumotni qadrlamasa — o‘z taqdirini yo‘qotadi. Shaxsiy ma’lumot daxlsizligi — bu raqamli pasport emas, bu insonning ichki borlig‘iga bo‘lgan hurmat mezonidir. Shu nuqtada bir haqiqatni unutmaslik zarur: huquq insonni himoya qilsa, inson ham huquqni himoya qiladi. Ma’naviy poydevorsiz qonunchilik — quruq matndir, mas’uliyatsiz erkinlik — xavfli qurol. Shu bois, raqamli huquqni mustahkamlash — nafaqat internet infratuzilmasini, balki milliy ongni, ma’naviy immunitetni, ruhiy barqarorlikni ham mustahkamlash demakdir. Xulosa qilib aytganda, kelajak davlatlari chegaralar bilan emas, balki ma’lumotlar xavfsizligi bilan ajraladi. Kim o‘z fuqarosining raqamli erkinligini himoya qila olsa — o‘sha davlat haqiqiy demokratik jamiyatga aylanadi. Kim insonning ichki dunyosini axborot tahdidlaridan asrasa — o‘sha jamiyat adolatga sodiq qoladi. Raqamli huquq — bu shunchaki texnik norma emas, bu yangi davr Konstitutsiyasidir. Va bu Konstitutsiyaning eng asosiy moddasi shunday:

“Inson — ma’lumot emas. Inson — qadriyat”

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Lex.uz rasmiy huquqiy portali.
2. “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi Qonun (O‘RQ-547, 02.07.2019 y.) – Lex.uz.
3. “Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun (1997 y.) – Lex.uz.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori: “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi.
5. General Data Protection Regulation (GDPR), 2016/679 – Yevropa Ittifoqi reglamenti.
6. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948 y.), 19-moddasi – Xalqaro hujjat.
7. Turkboyev B., Axborot huquqi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish masalalari – Ilmiy maqola.
8. Saidov A.X., Inson huquqlari bo‘yicha xalqaro standartlar va milliy qonunchilik – Monografiya.
9. Qodirov A., Kiberxavfsizlik va raqamli davrda huquqiy mas’uliyat – Huquqiy tadqiqotlar jurnali.
10. UNESCO Report, Internet Freedom and Digital Rights, 2021 – Xalqaro tahliliy hisobot.